

Rauno Ruuhijärvi

* 4.9.1930 + 18.6.2022

Rauno Ruuhijärvi oli soiden tutkimisen, toiminnan ymmärtämisen ja suojelelun taituri. Ruuhijärvi oli arvostetuimpia suomalaisia luonnontutkijoita, monien biologisukupolvien opettaja sekä järjestö- ja julkisuusvaikuttaja niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Vuosikymmenien monipuolinen ja taitava elämäntyö Suomen luonnon hyväksi on aikamme vaikuttavimpia.

Professori Rauno Ruuhijärvi kuoli 91-vuotiaana nopeasti edenneeseen syöpään kotonaan Vantaalla 18.6.2022. Hän oli syntynyt 4. syyskuuta 1930 Hankasalalla. Perhe muutti pian Kauhavalle, jossa Ruuhijärvi vietti lapsuutensa ja nuoruutensa. Pohjanmaan avarat maisemat, retkeily ystävien kanssa ja lukiolaisena opettajansa kanssa Lapissa kultaa kaivaen vietetty kesä synnyttivät kiinnostuksen ja rakkauten luontoa kohtaan.

Ruuhijärvi aloitti luonnontieteiden opiskelun Helsingin yliopistossa 1951. Kasvitiede valikoitui pääaineeksi ja väitöskirjan aiheeksi Pohjois-Suomen soiden kasvillisuus ja aluejako. Väitöskirjan ideat ja tietoisuus suoluonnon uhanalaisuudesta kypsyivät lopullisesti Sompion suurilla aavoilla, jossa hän johti Lokan allasalueen luontokartoituksia kesinä 1958–1960.

Ruuhijärven väitöskirja kuului professori Aarno Kalelan suureen projektiin, jossa tutkittiin metsä- ja suokasvillisuuden alueellisuutta Suomessa. Kalelaa vaivasi isänsä, A. K. Cajanderin, kuvaamien metsä- ja suokasvillisuuden aluejakojen periaatteellinen erillaisuus. Soilta oli erotettu toisaalta maaston morfologian ja toisaalta ilmaston aiheuttamia suoyhdistymätyyppejä. Keidas-, aapa- ja palsasoiden rinnalla oli karjalainen suoyhdistymätyyppi Sisä-Suomessa ja rинnesuoyhdistymätyyppi Kainuun–Kuusamon alueella. Soista projektissa väittelivät Ruuhijärven lisäksi Seppo Eurola (Etelä-Suomen soiden kasvillisuus ja aluejako), Paavo Havas (rinnesoiden ekologia), Pekka Isoviita (rahkasammalten taksonomia) ja Yrjö Vasari (Koillismaan kasvillisuuden historia). Kaikista heistä tuli esimerkillisiä professoreja.

Rauno Ruuhijärvi opetti kasviekologiaa Helsingin yliopiston apulaisprofessorina vuodesta 1963. Kenttäkurssit pidettiin Lammin biologisella asemalla, jonka esimies hän oli yli 30 vuotta. Mieleenpainuvia olivat myös Lapin ja Pohjois-Norjan retkeilyt, joita hän veti. Ruuhijärvi johti vesi-, suo- ja metsäekologian tutkimusprojekteja sekä ohjasi kymmeniä väitöskirjoja ja opinäytetöitä. Suomen luonnon tuntemuksen

ja suojelun kannalta oli tärkeää, että hän aloitti luonnon- ja ympäristönsuojelun yliopisto-opetuksen 1960-luvulla jatkaen sitä eläkkeelle siirtymiseensä saakka.

Hallinnossa työtehtävät laajenivat luontevasti opetusministeriön luottamustehtäviksi Jyväskylän ja Joensuun yliopistojen suunnittelussa ja akateemisten tutkintojen uudistamisessa 1960- ja 1970-luvulla. Hän toimi niin ikään Suomen Akatemian ympäristötieteellisen keskustuimikunnan ensimmäisenä puheenjohtajana ja tieteen keskustuimikunnan jäsenenä vuosina 1986–1989 sekä Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen osaston varadekaanina ja dekaanina 1990-luvulle saakka ennen eläköitymistään.

Ruuhijärven vapaaehtoinen luonnon-suojelutyö alkoi Suomen Luonnonsuojeluyhdistyksen Kemijoen patoamisaltaiden tutkimustuimikunnan sihteerinä ja luonnontieteellisen kenttätutkimusten johtajana 1958–1960 Pelkosenniemen Kemihaaran soilla. Vuotoksen allashankkeen KHO kumosi syksyllä 2002. Lisäksi Ounasjoen ja Kyrönjoen suojelutoiminnassa sekä koskiensuojeluohjelman valmistelussa Rauno oli yhtenä keskeisenä asiantuntijana mukana, koska hän oli pioneeri etenkin pohjoisia patoamisaltaita koskevassa luonnontieteellisessä tutkimuksessa. Tämän takia tekoallassuunnitelmat supistuivat taikka sammuivat tykkäänään.

Systemaattinen soidensuojelu sai Suomessa alkunsa, kun Ruuhijärvi aloitti Suomen Luonnonsuojeluyhdistyksen ja Suo-seuran soidensuojelutoimikunnan puheenjohtajana vuosina 1965–1972. Ensimmäiset suuret soidensäilytysuunnitelmat valmistettiin valtion soille, jotka suojeltiin suurlta osin Metsähallituksen päätöksin. Soiden suojelutyö laajeni tämän jälkeen systemaattiseksi soiden luonnontilaisuuden ja

luontokirjon selvityksiksi. Maa- ja metsätaloudenministeriön soidensuojelutyöryhmä laati valtakunnallisen soidensuojelun perusohjelman vuosina 1976–1982 ja Valtioneuvosto teki ohjelman toteuttamisesta periaatepäätöksen.

Soidensuojelutoimikunnan kehittämä suojeltavien soiden arvottamismenettelmä oli aikaansa edellä. Koska se on julkaistu vain suomeksi, sitä ei maailmalla juuri tunneta. Periaatteena oli laittaa suot paremmuusjärjestykseen suojelua varten. Tässä käytettiin apuna suoyhdistymien peruskriteerejä ja lisäkriteerejä. Peruskriteereinä olivat suoyhdistymän edustavuus, koko ja luonnontilaisuus sekä suotyyppien ja pesivän suolinnuston lukumäärät. Lisäkriteerejä olivat uhanalaisten kasvien ja eläinten esiintymät, marjastusmahdollisuudet, suon käyttö opetukseen ja tutkimukseen sekä suomalaisema. Jokaiselle kohdalle annettiin pisteytys, pisteet laskettiin yhteen ja saatiin suojelujärjestys. Tämän ensimmäisen soidensuojelusuunnitelman tuloksena suojeltiin n. 600 suota, joiden yhteispinta-ala oli n. 500 000 hehtaaria.

Kun luonnonsuojelutehtävät siirrettiin maa- ja metsätaloudenministeriön toimialaksi vuonna 1972, Ruuhijärvestä tuli vähitellen luotettava asiantuntija yli 30:ssä maa- ja metsätalous-, ympäristö- ja kauppa- ja teollisuusministeriön sekä valtioneuvoston kanslian työryhmissä, toimikunnissa ja komiteoissa, joissa vuosikymmenien kuluessa käsiteltiin luonnonsuojelualueiden perustamista, tutkimusta ja ympäristönsuojelun kysymyksiä.

Ympäristöhallinnon heikkouden takia Suomen Luonnonsuojeluliitolla (SLL) oli pitkään paljon viranomaistyyppejä töitä ympäristövalistuksen, tiedotuksen ja ympäristökoulutuksen saralla. Ruuhijärvi oli SLL:n pitkäaikaisin puheenjohtaja (1978–

1990), ja sittemmin liiton kunniapuheenjohtaja. Ruuhijärven aikana SLL:n arvostus ja vaikutusvalta kohosivat huippuunsa. Näinä vuosina suurina kansallisina ympäristökysymyksinä ja Ruuhijärven tärkeinä vaikuttamiskohteina nousivat esiin ympäristöministeriön perustamiskamppailu, eduskuntaan ja lainsäädäntöön vaikuttaminen, soidensuojelualueiden ja kansallispuistojen perustaminen, Vesihallituksen uudelleen organisointi ja yhteistyö Suomen WWF:n kanssa.

SLL sai ensimmäisenä kansalaisjärjestönä Suomen eduskunnan mitalin. Luonnonsuojelualueiden kulttuurinen ja sosiaalinen merkityskin katsottiin korvaamattomaksi.

Ruuhijärven luonnonsuojelutyö jatkui myös eläkepäivinä Suomen ympäristökeskuksen metsien ja soiden suojelun ryhmissä ja suomalais-venäläisessä luonnonsuojelutyöryhmässä. Hänen viimeiset julkaisunsa tänä vuonna käsitelivät Tunturi-Lapin palsasoiden ekologista tilaa sekä aapasuoalueen koivulettoja. Palsasuokirjoitus Suo-lehdessä on erinomainen katsaus eri palsasuotyyppien (kumpu- ja laakiopalsat) esiintymiseen ja niiden sulamiseen (suuri vaikutus) ja muodostumiseen (pieni vaikutus).

Ruuhijärvi osallistui vuosina 1978–1985 Suomen ja Neuvostoliiton ympäristönsuojelun yhteistyökomission ja luonnonsuojelutyöryhmän jäsenenä työhön, joka jatkui ympäristöministeriön alaisen luonnonsuojelutyöryhmän Suomen osapuolen puheenjohtajana vuosina 1986–2002. Ruuhijärvi oli Venäjän luonnonsuojeluviranomaisten ja -tutkijoiden piirissä tunnetuin ja arvostetuin suomalainen toimija 1990–2000-luvuilla.

Rauno Ruuhijärvi harrasti valokuvatausta, rakasti kirjallisuutta ja tunsii runou-

den ja kuvataiteen klassikot. Hän säilytti loistavan muistinsa sekä kykynsä keskustella ja argumentoida loppuun asti.

Avioliitto kurssitoveri Liisa Tenhusen kanssa solmittiin vuonna 1956 ja perheeseen syntyi kolme poikaa vuosina 1958–1965. Kotitalo rakennettiin Korsoon vuonna 1964. Rauno asui siellä vaimonsa kuoleman jälkeen yksin. Lapsenlapset ja lapsenlapsenlapset olivat Raunolle rakkaita. He saivat nauttia Papan lämpimästä sylistä, tarinoista ja karkkikaapin antimista niin Padasjoen mökillä kuin Korsossakin. Myös sukulaiset saivat nauttia Raunon ja Liisan vieraanvaraisuudesta. He kävivät yhdessä liki 80 maassa muun muassa biologian ja maantieteen opettajien kesäretkeilyillä. Joulun aikoihin sukulaiset saivat nähdä ja kuulla Raunon ja Liisan valmistaman diaesityksen kesäretkeltä jonnekin eksoottiseen maailman kolkkaan.

Palataan vielä siihen Lapin kultamailla vietettyyn kesään, jolla oli Raunon tulevaisuudelle suuri merkitys. Löytyikö kultaa? Jonkin verran; siitä teetettiin Liisa-vaimolle koru, jonka murtovaras vei Korson kodista. Raunon Lemmenjoen kultamailta kaivettu kultaa jatkaa siis ikuista kiertoaan!

Toinen Ruuhijärven ajatteluun vaikuttanut asia oli, kun hän kultamailla yht’äkkiä huomasi kävelleensä keskelle saksalaisten rakentamaa maamiinakenttää. Palatako takaisin vai jatkaa kentän toiseen laitaan? Rauno katsoi aina eteenpäin ja nytkin hän varovasti kävellen pääsi pois ehjin jaloin. Kokemus teki hänestä maamiinavastaisen, joka kannatti Ottawan maamiinat kieltävää sopimusta.

Rauno Ruuhijärvelle myönnettiin lukuisia erilaisia tunnustuspalkintoja ja huomionosoituksia työstään: UNEPin Global 500 Award -palkinto, Alfred Kordelinin säätiön tunnustuspalkinto, Maj ja

Tor Nesslingin Säätiön ympäristöpalkinto, Suomen Kulttuurirahaston kunniapalkinto, Suomen WWF:n tunnustus-palkinto, Joensuun yliopiston kunniatohtorin arvo, Metsähallituksen ja Luonnonsuojeluliiton kultainen ansiomerkki sekä Suoseuran kunniajäsenyys ja Suomen Luonnonsuojeluliiton kunniapuheenjohtajuus. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hän tuli vuonna 1993.

Vantaan kaupunki perusti Rauno Ruuhijärven 90-vuotispäivien 4.9.2020 kunniaksi 53 hehtaarin luonnonsuojelualueen Korsoon ja nimesi sen Rauno ja Liisa Ruuhijärven metsäksi.

Rauno kuoli lauantaina aamupäivällä omaan sänkyynsä. Olin samaan aikaan opiskelijoideni kanssa tutustumassa Islannin biogeografiaan, soihin, rahkasammaliin ja metsityksiin. Kun Rauno kuoli, olimme kiikaroimassa merilintuja keskisen Islannin kalliojyrkänteillä. Mieleeni jäi eri-

tyisesti pieni parinkymmenen linnun muodostama lunnipopulaatio. Aivan kuin Rauno olisi hyvästellyt minut lunnina. Vertaus Raunosta ja lunnista tuntuu varmasti ensin oudolta. Mutta lunnin tavoin Rauno oli kuin kotonaan erilaisissa ympäristöissä: lunni vedessä tai jyrkänteellä tai kolossaan – Rauno maastossa retkiasussa tai valtioneuvoston kuultavana tai kansainvälisissä tapaamisissa. Kuten lunnilla on suussa useita kaloja, joita se syöttää poikasilleen yksi kerrallaan, myös Raunolla oli mielessä useita projekteja, joita hän edisti aina kun mahdollista. Kaloja ei syöty välttämättä ajallisessa järjestyksessä, vaan silloin, kun tilaisuus tarjoutui. Hän myös jakoi ideoitaan opiskelijoilleen kuin lunni kaloja poikasilleen. Raunolla oli luonnonsuojelussa ja tutkimuksessa nopeat reaktiot ja selkeät suunnat, joka antoi hänelle erinomaisen startin. Niinpä hän oli jo heti alussa muita edellä, eikä häntä helposti ohitettu.

Harri Vasander

Kuva: Rauno Ruuhijärven kotiarkisto